

Eksempelsider

TONER I ULLITS

Toner i Ullits

Nodebog efter
Hans Christian Førgensen
1811-1893

Eksempelsider

Nodebog:

Melodier efter spillemænd og gårdejer Hans Christian Sørensen, Ullits (1811-1893).

Rebild Spillemændene, gruppe 1.

Toner i Ullits, Foreningen For Musikalsk Folkekultur 2025.

Spillemandsmelodier fra Vesthimmerland 1827.

Tekst: Niels Jørn Østergaard.

Redigering og korrektur: Rebild Spillemændene, gruppe 1.

Illustrationer: Luise Vandborg Foldager.

Nodeskrivning: Else Schmidt.

Korrektur noder: Birgit Lauritsen.

Dansehistorie og beskrivelser: Anders Chr. N. Christensen, Kjeld Nørgaard og Nils Bundgaard.

Fotos: Folkemusikarkivet i Rebild, Arkiv.dk, Det Kgl. Bibliotek og Mette K. Larsen.

Produktion og trykning: Spillemandsmuseets forlag 2025 (ISBN-nummer xxxxxxxx)

Layout og sats: GrafiskGenvej.com

CD vedlagt:

15 melodier efter Hans Christian Sørensen, (1811-1893)

Rebild Spillemændene, gruppe 1.

Toner i Ullits – Foreningen For Musikalsk Folkekultur 2024.

Spillemandsmelodier fra Vesthimmerland 1827.

Tekst: Torben Duedal Rasmussen.

Illustrationer: Luise Vandborg Foldager

Produktion: Tewa

Nodebog og CD er udgivet med støtte fra Saugmann Bjerregaards fond.

Tryk og oplæg: Rebild Spillemændene, gruppe 1.

Indhold

Forord.	9
Biografier	11
Nodebøgerne	18
Optælling af melodi- og dansetyper	23
Sammenligning af Melodier i Ullits-nodebøgerne	25
Nodetolkning, udvælgelse og indspilning af melodier	27
Rebild Spillemændene og Ullitsnodebøgerne	29
Dansehistorie	37
Bog 1	43
Tretuur	44
Engels Dans No. 41	45
Kiæle Flækkerdans No. 45	46
Bøhmerdans No. 46	47
March Vals No. 53	48
8 Mands Dans No. 54	50
Weiermøller Dans No. 55	51
Polsk Menuetto No. 58	52
No. 58 II	53
Klapdans No. 61	54
Vals No. 66	55
Kanefart Dans No. 67	57
Riill No. 68	58
Vals Presto No. 71	60
Vals No. 73	61
Engels Dans No. 76	62
Vals Presto No. 80	64
Kiöraus No. 83	66
Kiöraus No. 83 – forsat	68

Kiöraus No. 83 – forsat	69
Fandango No. 84	70
4-Tuur No. 95	72
Contradans No. 98	73
Skosk – Med Vals No. 107	74
Galopade Vals No. 108	75
Hos Mariana lad os Hopsa danse No. 109	76
K:G: de No. 110	77
Menuetto No. 112	78
Vals No. 114	79
Tantelettei No. 123	80
Vals No. 124	81
Allegro No. 125	82
Hopsa = Vals No. 126	83
Hopsa = Vals No. 127	83
R: V – Allegro No. 128 og 129	84
Kegle-Qvadrillen	86
Bog 2.1	89
Waltz No. 38	90
Vals No. 40	91
Tour Dans Scotsk No. 43	92
Schotsk eller 2 Tuur No. 44	92
Galoppade No. 46	93
Galoppade No. 47	94
Galoppade No. 49	95
Jæger Marsch No. 50	96
Francæese imperiale No. 51	97
Gallopade No. 54	98
Gallopade No. 74	99
4 Tuur No. 80	100
Winervals No. 82	101

Bog 2.2	103
Vexeldans No. 20	104
Figaro No. 21	105
Vals No. 23	106
Reel No. 24	107
Menuetto No. 25	108
Menuetto No. 27	110
Hornpippe No. 29	112
Hornpippe No. 30	113
En Kiøraus No. 32	114
Hornpippe No. 33	114
Contrasaire No. 34	115
En Labedø No. 35 - La Batteuse	116
March No. 36	117
En Clap Schotsk No. 37	118
Clap Schotsk No. 38	118
Pergodine No. 39	119
Modernask No. 41	119
Scotsk No. 44	119
Scotsk No. 48	120
Scotsk No. 49	120
Scotsk No. 121	121
Scotsk No. 5	122
Scotsk No. 5	122
Engelsk No. 83	123
Engelsk No. 89	124
Engelsk No. 93	125
Engelsk No. 94	125
Engelsk No. 95	125
Engelsk No. 101	126
Engelsk No. 102	127
Engelsk No. 103	127

Engelsk No. 110	128
Engelsk No. 111	128
Engelsk No. 112	128
Valtze No. 114.	129
Valtze No. 130.	130
Valtze No. 132.	130
March No. 154 og Valtz No. 155	131
Galopade Walz	132
Dansebeskrivelser	133
Tretuur, Ullits Bog 1 – Bülow nr. 15	134
8 Mands Dans, Bog 1 No. 54	140
Kanefart, Bog 1 No. 67 – Bülow nr. 24.	142
Galopade, Ullits Bog 2.1 No. 46 eller Rebild Tanget	148
Engelskdans – et eksempel.	150
Skotskdans – et eksempel	152
Noter til melodierne i Ullits-noderne.	154
Alfabetisk noderegister.	163

Forord

I mange år var en lille gul kuvert gemt i Spillemandsmuseets gamle pengeskab. Blandt mange andre nodebøger, der opbevares i arkivet, var der noget særligt over indholdet i den gule kuvert. Håndskrevne noder med sving og sirligt skrevet. Med årstallet 1827 gav det et signal om, at her var tale om en sjældenhed, men alligevel glemt og låst inde. Der var ikke rigtig nogen, der havde haft øje for disse nodebøger, med de mange mærkelige dansetyper og titler – engelsk og skotsk danse, Kanefart, Kiøraus osv. På mange af siderne var skrevet navnet Hans Christian Sørensen, Ullits. Det gik som på mange museer og arkiver, kuverten blev genfundet og spillemænd og medarbejdere på museet begyndte at forske i de gamle noder. **Folkemusikprojekt Ullits** gik i gang.

Det blev gruppe 1 fra Rebild Spillemændene, der startede projektet med nodebøgerne fra Ullits. Gruppen er tilknyttet Spillemandsmuseet, både som aktive musikere, men også som arkivmedarbejdere ved Folkemusikarkivet, der er en afdeling af museet. I starten blev der udtugt enkelte melodier, som kom på gruppens repertoire. Senere er udvalgte melodier bragt i flere af udgivelserne af tidskriftet, "Nordjysk Folkekultur".

Gruppen gik videre med Ullitsbøgerne, med den klare holdning, at nu skulle bøgerne have den opmærksomhed og bearbejdning som de fortjener, som noget af det ældste skriftlige vidnesbyrd om spillemandsmusik i Himmerland. Der blev igangsat et dokumentationsarbejde, der søger at klarlægge hovedpersonen Hans Christian Sørensens liv og levned, familieforhold, hans hjemsted, med udgangspunkt i landsbyen Ullits, skoletid, musikken og kontakter udenfor hjemsognet.

Nodetolkning, udvælgelse og indspilning af melodier

I Rebild Spillemændene gruppe 1, har vi har udvalgt og renskrevet omkring 75 af melodierne fra nodebøgerne. Melodierne er forsøgt udvalgt, så de repræsenterer et bredt spektrum af melodityper og danse fra nodebøgerne. Desuden har vi valgt de melodier, som efter vores mening er de mest varierede og iørefaldende.

Under de renskrevne tolkede noder, er gengivet de originale noder fra bog 1 og 2.1. Nodeskriften i bog 2.2 er ikke egnet til at gengive på tryk og er som hovedregel ikke medtaget. Alle originalnodebøgerne ligger i Museum Rebilds arkiv, og er desuden indscannede og tilgængelige på Museum Rebilds hjemmeside under Folkemusikarkivet.dk.

Vi har så vidt muligt gengivet de originale noder én til én, men enkelte steder har vi været nødt til at gætte os til takter og melodistumper, hvor de mangler. Desuden har vi meget få steder rettet 2. stemmen til, hvis det er meget tydeligt, at der må være skrevet "forkert". Som nævnt under beskrivelsen af bøgerne, består bog 3 næsten kun af 2. stemmer, og bogen af dem virker til at være nedskrevet efter hukommelsen og uden 1. stemme som nodeforlæg eller måske en anden version af melodien. Hvis 2. stemmen slet ikke fungerer sammen med 1. stemmen, er den udeladt.

Vals No. 23 i bog 2, er et godt eksempel på variationen i 2. stemmerne i bogen. 1. rep. med en terts-stemme, 2. rep. en stemme med brudte akkorder og i 3. rep. er det en regel, der sekund-stemme også betegnet "skidt-violin".

På 18 af melodierne har vi fundet og renskrevet de originale 2. stemmer og på tre af melodierne har vi selv lagt 2. stemme på.

Noderne er vist med becifring for at gøre brugsværdien af noderne større. Dog har vi kun belæg og input til akkorder via de melodier, der har 2. stemmer, og akkorderne er derfor vejledende og gjort så enkle som muligt.

Rebild Spillemændene og Ullitsnodebøgerne

Indspilning af CD

Arbejdet med Ullits-nodebøgerne har været, og er et spændende projekt for Gruppe 1 fra Rebild Spillemændene. Dels at lave research på et materiale, der rummer mange ukendte faktorer og dels en stor musikmæssig indsats med udvælgelse af melodier og arrangementer, som vi i fællesskab er kommet frem til.

I en del af repertoiret har vi gjort brug af de originale 2. stemmer fra bøgerne, i andre tilfælde er der opsat nye stemmer. Der har også været overvejelser om harmoniseringen af melodierne, sådan at det passer til gruppens umiddelbare spændade, uden at virke alt for arrangeret. Det skal selvfølgelig også ses i forhold til vores instrumentering, med violiner, harmonika, klaver, guitar og tværhøjte.

For at gøre CD'en varieret at lytte på, er de enkelte melodier indspillet med instrumentering fra solospil til to-tre musikere sammen og endelig hele gruppen. Set i historisk sammenhæng er det spændende at opleve, at en pæn del af Ullits-bøgernes melodier kan være forlæg for nogle af de melodier og danse, som vi normalt har på repertoiret.

CD-forside

Gruppe 1 Rebild Spillemandene i 2021 Fra venstre: Gunner Friis, Jens Peter Hansen, Arne Skou, Kai Bylin, Else Schmidt og Niels Jørn Østergaard

Gruppe 1 har spillet den himmerlandske spillemandsmusik i over 45 år. Det grundlæggende repertoire og spillestil, er lært af de "gamle": Otto Trads, Evald Thomsen, Fredsgaard Iversen med flere. Derudover har gruppen "genoplivet" musik efter kendte Himmerlændinge, f.eks. Jens Frederiksen fra Als, Jyde Peter fra Årestrup, og nu sidst Hans Christian Sørensen fra Ullits. Optagelserne på CD'en er lavet, hvor de medvirkende spiller samtidig for at vise gruppens sammenspilsstil.

3. Galloppade, No. 54, bog 2.1

Hele gruppen. Vi har valgt at spille den som en rundtenom-polka, og har døbt den "Tik- Tak" polka.

4. Kjøraus, No. 83, bog 1

Spilles af Gunner Friis og Arne Skou, for to violiner. Dansenatten kunne slutes med en Kjøraus, hvor gæsterne med musik i spidsen løb fra stue til stue, fra gård til gård.

5. Vals Presto, No. 80, bog 1

Hele gruppen. Vi har konstrueret dansen som tre ting med; march, vals og sveitrit.

6. Ottemandsdans, No. 54, bog 1.

Hele gruppen. Måske den ældste nedskrift af melodi til Ottemandsdans. Dansen var en af de mest populære turdanse i Himmerland.

7. Gallopade, No. 74, bog 2.1

Solo med Niels Jørn Østergård. Melodien og dansen kendes fra det himmerlandske danserepertoire med navnet; Teilske polka.

8. R.-V. Allegro, bog 1

Spilles af Else Schmidt og Niels Jørn Østergård for to harmonikaer. Kan oprindeligt være små skotsk danse. I "Den lille Almuedanse", udgivet af Wilhelm Hansens forlag, ca. 1880-90, kaldes de nogle som; Fransk reel og Matrosen.

9. Vals No. 40, bog 2.1 og Engelskdans No. 41, bog 1.

Spilles solo af Else Schmidt på harmonika. Der er tilføjet et lille supplement med melodien: "Den lille Ole".

10. Menuetto, No. 27, bog 2.2

Gunner Friis og Arne Skou på violin og Else Schmidt på harmonika. I 1820-erne danses stadigvæk menuet, der var en af 1700-tallets modedanse.

11. Kanefart Dans, No. 67, bog 1

Hele gruppen. Kanefart dans kendes også fra Bülow's nodebog fra år 1797.
Se nærmere i afsnit med dansebeskrivelser side 129.

12. Winervals, No. 82, bog 2.1

Jens Peter Hansen på tværfløjte og Kai Bylling på guitar.

13. Allegro, No. 125, bog 1

Hele gruppen. Melodien er identisk med Stokkemarch fra Himmerland.

14. Galopade Walz, bog 2.2

Hele gruppen. Strofen "Lotte Gik" er 3. del af melodien.

Engels Dans No. 41

Bog 1 No. 41

Bog 1 No. 41

Modern musical notation for Engels Dans No. 41, featuring four staves. The first staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature. It contains a melodic line with various chords (G, D7, Gtr, D7, G, D7, G, G, D7, G) and a trill. The second staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature, containing a melodic line with various chords (G, D7, D7, B7, G, G, G, D7, G, G). The third staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature, containing a melodic line with various chords (G, D7, D7, G, D7, G). The fourth staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature, containing a melodic line with various chords (G, C, D7, G). The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals.

Se dansebeskrivelse side 150

Skosk – Med Vals No. 107

Bog 1 No. 107

Bog 1 No. 107

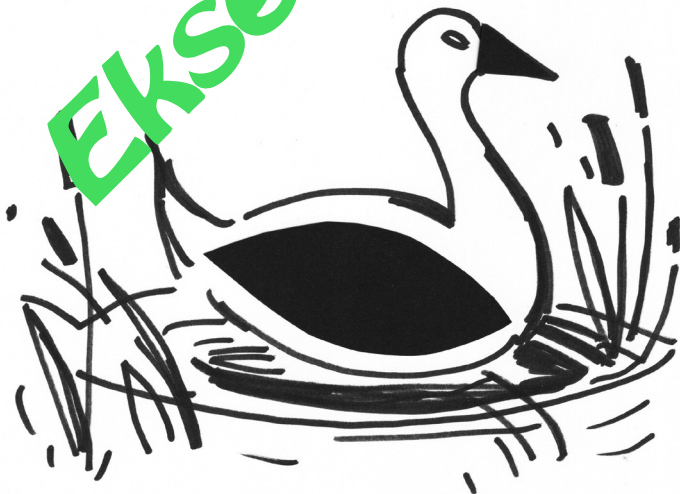
Musical notation for "Skosk – Med Vals No. 107". The notation is in treble clef, 2/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The melody is written on a single staff. Chords are indicated above the notes: G, D⁷, G, A, A⁷, D, Hm, G, A⁷, D, G, C, Am, D⁷, G, G, G. The notation includes a repeat sign and a first/second ending bracket.

Jæger Mårsch N°. 50

Bog 2.1 No. 50

Modern musical notation for "Jæger Mårsch N°. 50". The piece is in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The melody is written on a single staff. Chords are indicated above the notes: D, A, A, D, D, A, A, D. The bass line is written on a second staff, starting with a double bar line and a repeat sign. Chords are indicated above the notes: A⁷, D, A⁷, D, A⁷, D, A⁷, D.

Hornpippe No. 29

Bog 2.2 No. 29

Bog 2.2 No. 29

Chord progression for Hornpippe No. 29:

A E A E A D Hm E⁷ A

9 A E⁷ A E⁷ A A E⁷ A A

16 D A D E⁷ A

1. 2.

Eksempelsider

Galopade Walz

Bog 2.2

Bog 2.2

1

9

17

25

33

43

Se note 21 side 162

Dansebeskrivelser

Tretuur, Ullits Bog 1 – Bülow nr. 15

Dansebeskrivelse og fortolkning v. Kjeld Nørgård

Node fra Ullits er genfundet i Johan Bülows nodesamling i "Danses Angloises pour 1792" med både melodi og dansebeskrivelse på fransk. Melodien er den samme som Tretuur fra Ullits. Se begge noder nedenfor.

Almindelig rækkeopstilling. Parrene hører sammen i sæt på tre par.

Musik - takter	Dans
1-8	Opførende dame danser bag om anden dame. Opførende herre det samme (drejer altså bag om anden herre). Opførende par er nu rykket en plads frem i rækken. Opførende dame danser ind mellem de to herre, tager dem i hånden så alle er vendt væk fra rækkens midte. Opførende herre danser samtidigt ind mellem de to damer, tager dem i hånden så alle er vendt væk fra rækkens midte. De to rækker danser fra hinanden.
1-8	Damen og de to herrer slipper hinandens hænder, vender en halv omgang, giver nærmeste hånd og danser tilbage. Herre og de to damer det samme. Når rækkerne mødes slipper alle hinanden og opførende herre og dame tager almindelig fatning og svinger med hurretrin.
9-16	Opførende herre og anden dame balance (altså øverste dame og midterste herre). Opførende dame samtidig balance med 3. herre (altså midterste dame og nederste herre). Herefter opførende herre højre hånd med tredje dame og danser rundt (altså midterste herre og nederste dame). Samtidig opførende dame højre hånd med anden herre og danser rundt (altså midterste dame og øverste herre). Alle slutter i egen række. Opførende par mellem de to andre par.

8 Mands Dans, Bog 1 No. 54

Dansebeskrivelse og fortolkning v. Niels Bundgaard

Da jeg første gang hørte denne melodi, kunne jeg ikke lige forestille mig en almindelig udgave af Otte Mands Dansen. Det viser sig dog, når man ser på, hvad der har været danset af varianter af denne dans, fandt vi lighedspunkter nok at bruge. Der kunne sagtens findes andre variationer, som var lige så brugbare. Her bruger vi Himmerlands egne traditioner.

God Fornøjelse! Niels Bundgaard

Niels Bundgård instruerer 8 Mands Dansen fra Ullits

BOG 2.2

Note 16: Vexeldans No. 20 bog 2.2

Denne dans er beskrevet i Jørn Gad Lunds bog *Terpsichore* (En vejledning for mine danselever), som udkom første gang i 1823. Melodien findes i en række spillemandsbøger. En dansestudiekreds under ledelse af Per Sørensen, Kolding, har rekonstrueret dansen ud fra Jørn Gad Lunds beskrivelse. Det er blevet til en dans for 6 par i rækkeopstilling. Beskrivelse og musik kan findes i Pia og Per Sørensens dansehefter, hvor de også har brugt melodien fra Ullits.

Kilde: Hefte "6 Gamle Selskabsdanse fra 1800 tallets balser". Udgivet af Pia og Per Sørensen i 2007.

Note 17:

Figaro No. 21 bog 2.2

Engelskdans på række kendt fra slutten af 1800-tallet. Det antages at dansen er et dansk-norsk fænomen og har været danset fra omkring 1820-1880. Melodien var meget populær både i Danmark og Norge. I Thy har Figaro melodien været brugt som Stille Tretur eller Tønder i Vals. Kendes i forskellige variationer. Dansen er beskrevet i dansboken "*Terpsichore*" af Jørn Gad Lund 1823.

Kilde: 28 gamle folkedanse fra Sjælland, Lolland, Fyn og Øerne. Af Pia og Per Sørensen 2006. Mundtlig Anders Chr. N. Christensen.

Note 18: Hornpippe No. 33 bog 2.2

Melodien til Hornfiffen eller (Hornpipe) har sin oprindelse i England/Skotland, hvor den findes i en nodesamling fra 1756, med en dansebeskrivelse, der udføres som en rækkedans, og som solodans for mænd. Melodien kendes i Danmark fra omkring 1823, (Jørn Gad Lunds udgivelse *Terpsichore*). Her beskrives Hornfif-

